

СПОРТСКО - РЕКРЕАТИВНЕ АКТИВНОСТИ МЛАДИХ У РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА РС

SPORTS AND RECREATIONAL ACTIVITIES OF YOUNG PEOPLE IN RURAL AREAS OF RS

ЈЕЛЕНА ИВАНОВИЋ

Факултет за спорт, Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Београд, jelena.ivanovic@fzs.edu.rs

АЦО ГАЈЕВИЋ

Факултет за спорт, Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Београд

ИВАНКА ГАЈИЋ

Факултет за спорт, Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Београд

Сажетак: Циљ овог рада био је да се испита учешће младих у спортско – рекреативним активностима у руралним подручјима Републике Србије. У истраживању је учествовало укупно 539 испитаника, од тога 265 испитаника женског пола и 274 испитаника мушког пола, узраста од 15 до 30 година. Сви учесници пројекта били су непосредно укључени у процес анкетирања помоћу упитника који је садржао једанаест питања. Резултати истраживања су показали да се 79.2% младих особа женског пола и 61.7% особа мушког пола у сеоским срединама није активно бавило спортом. Око 25% младих уопште не учествује у било каквим спортско – рекреативним активностима. 59.2% младих особа женског пола и 29.2% особа мушког пола у сеоским срединама никада није учествовало у спортским и/или спортско – рекреативним такмичењима. 11.3% младих особа женског пола и 10.2% особа мушког пола у сеоским срединама не уме да плива, а 5.3% младих особа женског пола и 3.3% особа мушког пола у сеоским срединама не уме да вози бицикл. У целини посматрано, развој спорта и физичке културе на селу заостаје за општим развојем ове делатности у односу на уже подручје Србије (посебно у односу на градске средине), као и у односу на објективне и субјективне потребе сеоске популације у овој области. Ово се, пре свега, огледа у чињеници да тренутни број сеоског становништва који учествује у систему спорта и физичкој култури, није на задовољавајућем нивоу.

Кључне речи: рурална подручја, млади, физичка способност, спортско-рекреативне активности

Abstract: This paper aimed to examine the participation of young people in sports and recreational activities in rural areas of the Republic of Serbia. A total of 539 respondents participated in the study, of which 265 were female and 274 were male aged 15-30. All project participants were directly involved in the survey process using a questionnaire containing eleven questions. The results of the study showed that 79.2% of young women and 61.7% of young men in rural areas were not actively involved in sports. About 25% of young people do not participate in any sports and recreational activities at all. 59.2% of young women and 29.2% of young men in rural areas have never participated in sports and/or sports and recreational competitions. 11.3% of young women in rural areas and 10.2% of young men in rural areas are unable to swim and 5.3% of young women in rural areas and 3.3% of young men in rural areas are unable to ride a bicycle. On the whole, the development of sports and physical culture in the countryside lags behind the general development of this activity in relation to the narrower area of Serbia (especially in relation to urban areas), as well as in relation to the objective and subjective needs of the rural population in this area. This is, first of all, reflected in the fact that the current rural population participating in the sports system and physical culture is not at a satisfactory level.

Keywords: rural areas, youth, physical fitness, sports and recreational activities

1. УВОД

Периоди раног детињства и младости могу и често су пресудни у стицању пожељних, добрих образаца понашања који су директно повезани са физичком активношћу и правилном исхраном који су кључни параметри који утичу на смањење учесталости хроничних незаразних болести. Сматра се, и научно је доказано [1,2], да физичке активност и оптимални ниво физичке способности имају изузетну превентивну и терапијско

здравствену улогу на смањење ризика од умирања или обољевања од хроничних незаразних болести и код младих и код одраслих особа.

Међутим, резултати претходних истраживања [3] показују да је код деце основношколског узраста у последњој деценији дошло до огромних конституционалних промена, посебно у оквиру варијабли маса тела и индекс телесне масе (БМИ), које су у изразитом порасту у односу на вредности из 1995. године. У поређењу са резултатима деце основношколског узраста из других европских земаља, евидентирано је да основношколци у Републици Србији бележе вредности изнад просека у оквиру резултата везаних за варијабле које обележавају физичку развијеност код оба пола. Оно што је забрињавајуће, подаци исте студије указују на потпуно инверзан карактер физичких способности у односу на физичку развијеност. Док физичка развијеност бележи прогрес, физичке способности одликује смањење просечних вредности у односу на резултате из 1995. године, за 6% у просеку код ученика и чак 12% код ученица основношколског узраста. Нажалост, ни после 7 година ситуација се није променила у позитивном смеру. На основу добијених резултата истраживања трансверзалног карактера тренда промена физичких способности [4], на генералном нивоу може се закључити да наши основношколци и даље бележе резултате по којима физичке способности не прате на адекватан начин физички развој.

Поред тога, према подацима Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ приближно 31% особа старијих од 15 година у свету је недовољно физички активно. У Србији је недовољна физичка активност присутна код 68% становништва узраста од 15+ година (64% мушкараца и код 72% жена). У односу на ранији период порастао је проценат деце и омладине који су се у слободно време бавили тзв. седентерним активностима: гледали телевизију, компакт дискове или видеокасете (са 58,8% на 73,3%), који су се играли на компјутеру (са 9,7% на 28,2%) и слушали музику (са 38,3% на 61,9%). Тимским спортовима се бави 20,9% деце и омладине. Мање од једне петине бави се осталим активностима. У Србији 93,3% деце редовно похађа наставу физичког васпитања у школи. Са узрастом се смањује проценат оних који редовно раде физичко у школи, тако да на узрасту 15–19 година само 87,9% редовно ради физичко. У узрасту 7–14 година 45,7%, а у узрасту 15–19 година 46,0% најмање 2 сата недељно проводе у напорним физичким активностима изван школе. Значајно већи проценат дечака се бави напорним физичким ктивностима како у узрасту 7–14 година (54,6%), тако и у узрасту 15–19 година (56,6%), док је проценат девојчица значајно мањи (36,4% и 31,5%).

Резултати нашег претходног истраживања [5] су показали да у сеоским срединама 6% младих особа сматра да су им физичке и радне способности слабе а 4.5% сматра да им је здравствено стање лоше (слабо). Око 75% младих није ни једном било код лекара у току последњих годину дана. С друге стране 52.9% младих у сеоским срединама пуши, 61.6% повремено конзумира алкохол, 64.2% повремено користи лекове, 59.8% повремено осећа здравствене тегобе у свакодневном животу. Иако је 81.9% младих особа женског пола и 90.1% особа мушког пола у сеоским срединама спремно да део свог слободног времена употреби за очување и побољшање здравља и 57.4% младих особа женског пола и 61.7% особа мушког пола сматра да на побољшање њиховог здравственог статуса може да утиче бављење спортско – рекреативним активностима, мање од 28% младих редовно учествује у спортско – рекративним активностима.

Због свега тога, циљ овог рада је испитивање учешћа младих у спортско – рекреативним активностима у руралним подручјима Републике Србије.

2. МЕТОДЕ

Узорак испитаника

Узорак испитаника су чиниле младе особе од навршених 15 до навршених 30 година са територије 5 (пет) општина Републике Србије. Укупан узорак чинило је 539 испитаника, од тога 265 испитаника женског пола и 274 испитаника мушког пола. Просечна старост испитаника мушког пола била је 20.7 година а женског 20.1 година.

Општине су одабране тако да одсликавају територијалну слику Републике Србије. Из сваке општине одабране су по две месне заједнице из категорије руралних, и то по једна из тзв. „равничарског“ дела и друга из тзв. „брдског“ дела.

Узорак варијабли

Сви учесници пројекта су били непосредно укључени у процес анкетирања, помоћу којих су се добили подаци, који су даље адекватно статистички систематизовани и обрађени.

У оквиру података о спортско - рекреативним активностима испитаника коришћене су следеће варијабле и прикупљени су подаци о:

- Активним спортистима/такмичарима,
- Учествовању у спортско – рекреативним активностима,
- Учествовању на спортским или рекреативним такмичењима,
- Учествовању у другим облицима спортско – рекреативних активности,
- Знању пливања,
- Вожњи бицикла.

3. РЕЗУЛТАТИ

Подаци о спортско - рекреативним активностима испитаника приказани су у Табелама 1-7.

Већи проценат испитаника и мушког и женског пола није било активан спортиста/такмичар – 61.7% код мушког и 79.2% код женског пола (Табела 1).

Табела 1: Активно бављење спортом

Активно бављење спортом	Женски пол		Мушки пол	
	број	проценат	број	проценат
да	55	20.8	105	38.3
не	210	79.2	169	61.7

У односу на учествовање у спортско – рекреативним активностима највише испитаника мушког пола учествује 1 -2 пута недељно (29.9%) а женског неколико пута годишње (30.2%) (Табела 2).

Табела 2: Учествовање у спортско – рекреативним активностима

Спортско – рекреативне активности	Женски пол		Мушки пол	
	број	проценат	број	проценат
редовно	17	6.4	59	21.5
1 – 2 пута недељно	53	20.0	82	29.9
1 – 2 пута месечно	74	27.9	58	21.2
повремено (неколико пута годишње)	80	30.2	51	18.6
не учествујем	41	15.5	24	8.8

У односу на учествовање у спортско – рекреативним такмичењима највише испитаника мушког пола редовно учествује (33.6%) а женског никада није учествовало (59.2%) (Табела 3).

Табела 3: Учествовање у спортско – рекреативним такмичењима

Спортско – рекреативна такмичења	Женски пол		Мушки пол	
	број	проценат	број	проценат
редовно	30	11.3	92	33.6
повремено	50	18.9	60	21.9
учествовао сам раније, сада не	28	10.6	42	15.3
никада нисам учествовао	157	59.2	80	29.2

Највише испитаника и женског и мушког пола учествује у другим облицима спортско – рекреативних активности типа спортских игара (46.4% код мушког и 23.8% код женског пола) (Табела 4).

Табела 4: Учествовање у другим облицима спортско – рекреативних активности

Други облици спортско – рекреативна активности	Женски пол		Мушки пол	
	број	проценат	број	проценат
часови спортске рекреације	36	13.6		
излети	17	6.4	10	3.6
пешачење	35	13.2	29	10.6
трчање	33	12.5	53	19.3
спортске игре	63	23.8	127	46.4
пливање	13	4.9	13	4.7
лов и риболов	3	1.1	10	3.6
планинарење			1	0.4
скијање	20	7.5	19	6.9
ништа од наведеног	45	17.0	12	4.4

Највише испитаника мушког пола организовано се бави спортско – рекреативних активности у спортском клубу (40.6%) а женског у природи (на отвореном (34.8%) (Табела 5).

Табела 5: Место реализовања организованих спортско – рекреативних активности

Место	Женски пол		Мушки пол	
	број	проценат	број	проценат
у спортском клубу	44	17.4	110	40.6
у спортско – рекреативном центру	8	3.2	3	1.1
у спортској сали	84	33.2	39	14.4
у теретани	27	10.7	45	16.6
у природи (на отвореном)	88	34.8	74	27.3
друго	2	0.8	/	/

Од укупног броја испитаника највише испитаника мушког и женског пола добро плива – 70.4% код мушког и 71.7% код женског пола) (Табела 6).

Табела 6: Знање пливања

Знање пливања	Женски пол		Мушки пол	
	број	проценат	број	проценат
добро пливам	190	71.7	193	70.4
одржавам се на води	45	17.0	53	19.3
не знам пливати	30	11.3	28	10.2

Од укупног броја испитаника највише испитаника мушког пола често вози бицикл (41.2%) а женског понекад (42.6%) (Табела 7).

Табела 7: Вожња бицикла

Вожња бицикла	Женски пол		Мушки пол	
	број	проценат	број	проценат
често возим бицикл	74	27.9	113	41.2
понекад возим бицикл	113	42.6	99	36.1
врло ретко возим бицикл	64	24.2	53	19.3
никада нисам возио бицикл	14	5.3	9	3.3

4. ДИСКУСИЈА

Стање спорта и физичке културе на селу није систематски истраживано више од четрдесет година. Последње озбиљније истраживање у овој области обављено је 1976. године од стране тадашњег Института за физичку културу ЈЗФКМС [6].

Резултати тих истраживања су показали да се тада само 5,33% младих мушког пола узраста 16—19 година бавило спортско-рекреативном активношћу. У односу на женски пол тај проценат је био још мањи, у узрасној

групи од 12—15 година (6,65%), док у свим осталим узрасним категоријама испод 1% [6]. Тада је утврђен и изузетно мали број активних чланова спортских организација, у узрасним категоријама од 20 до 35 година свега 3,30% су се активно бавили спортом.

Незадовољавајући подаци су били и у односу на учешће сеоског становништва у повременим облицима спортско-рекреативних активности. Укупан постотак (2,62%) је био чак нижи од постотка обухваћених редовним облицима рада (3,32%). Највећи број грађана (претежно деце и омладине) учествовало је на масовним смотрама и слетовима (1,80%), а најмање их је тренирало одређени спорт (0,18%). На основу ових података аутори су закључили да су припреме за такмичења и друге наступе у овим срединама минималне и несистематске, па су с разлогом могли да претпоставе да ни ефекти по здравље, радну и одбрамбену способност, као и здраву забаву и разоноду учесника нису онакви какви би могли и морали бити. И у повременој спортско-рекреативној активности сеоског становништва више него двоструко је било мање учешће жена (0,80%) него мушкараца (1,82%). На тренинзима и такмичењима њихово учешће је било готово само симболично (0,05%), а у спортској рекреацији их уопште нема.

Анализирајући резултате истраживања, може се закључити да су у развоју физичке културе на селу последњих година остварени одређени резултати. Међутим, у односу на биолошке, психолошко-социолошке и друге потребе ове категорије становништва, то је, без сумње, сасвим недовољно. Уколико овим подацима додамо и податке Института за јавно здравље Србије и податке нашег претходног истраживања представљене у уводном делу текста, онда са сигурношћу можемо тврдити да је учешће у спортским активностима младих у руралним подручјима алармантно.

5. ЗАКЉУЧАК

На основу спроведеног истраживања за учешће младих у спортско – рекреативним активностима у руралним подручјима Републике Србије, може се закључити следеће:

- 79.2% младих особа женског пола и 61.7% особа мушког пола у сеоским срединама није се активно бавило спортом;
- 15.5% младих особа женског пола и 8.8% особа мушког пола у сеоским срединама уопште не учествује у било каквим спортско – рекреативним активностима;
- 59.2% младих особа женског пола и 29.2% особа мушког пола у сеоским срединама никада није учествовало у спортским и/или спортско – рекреативним такмичењима;
- 11.3% младих особа женског пола и 10.2% особа мушког пола у сеоским срединама не уме да плива;
- 5.3% младих особа женског пола и 3.3% особа мушког пола у сеоским срединама не уме да вози бицикл.

У целини посматрано, развој спорта и физичке културе на селу заостаје за општим развојем ове делатности у односу на уже подручје Србије (посебно у односу на градске средине), као и у односу на објективне и субјективне потребе сеоске популације у овој области. Ово се, пре свега, огледа у чињеници да тренутни број сеоског становништва који учествује у систему спорта и физичкој култури, није на задовољавајућем нивоу.

Стратешки циљ развоја физичке културе на селу у наредном периоду мора бити борба за шире укључење сеоског становништва у систем спорта и физичке културе и стварање услова за ефикаснији утицај ових делатности на њихово здравље.

У наредном периоду од изузетног значаја би било испитати и ставове младих у сеоским подручјима са аспекта мотивације, жеља и потреба за бављење спортско – рекреативним активностима али и развијености спорта и спортске рекреације у сеоским подручјима. На тај начин, правилним методолошким одабиром узорка, резултати који би се добили, имају могућност да буду генерализовани на територију читаве Републике Србије, чиме би надлежни државни органи имали потребне управљачке информације, које даље могу бити адекватно коришћене у изради и примени системских мера у циљу решавања стратешких проблема везаних за негативне демографске трендове, као и останак младих на селу.

С обзиром на добијене резултате и препознату изузетну улогу превентивне и терапијско - здравствене улоге физичке активности и оптималног нивоа физичке способности, шире укључење сеоског становништва у систем спорта и физичке културе и стварање услова за ефикаснији утицај ових делатности на њихово здравље треба да буде стратешки циљ развоја физичке културе на селу у наредном периоду.

ЗАХВАЛНИЦА

Рад је део истраживања у оквиру пројекта број 153-08-00054/2/18-02, финансираног од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Hasselstrøm, H., Hansen, S., Froberg, K., Andersen, L. (2002). Physical Fitness and Physical Activity During Adolescence as Predictors of Cardiovascular Disease Risk in Young Adulthood. Danish Youth and Sports Study. An Eight-Year Follow-Up Study. *International journal of sports medicine*. 23, Pp. 27-31.
- [2] Ortega, F.B., Artero, E.G., Ruiz, J.R., España-Romero, V., Jiménez-Pavón, D., Vicente-Rodriguez, G., Moreno, L.A., Manios, Y., Béghin, L., Ottevaere, C., Ciarapica, D., Sarri, K., Dietrich, S., Blair, S.N., Kersting, M., Molnar, D., González-Gross, M., Gutiérrez, A., Sjöström, M., Castillo, M.J. (2011). Physical fitness levels among European adolescents: the HELENA study. *British Journal of Sports Medicine*, 45:20–29.
- [3] Гајевић, А. (2009). *Физичка развијеност и физичке способности деце основношколског узраста*. Београд: Републички завод за спорт.
- [4] Ivanović, J., Gajević, A. (2016). Trend Changes in Physical Fitness in Children of Elementary School Age - Transversal Model. In F. Eminović & M. Dopsaj, *Physical Activity Effects on the Anthropological Status of Children, Youth and Adults*. Editors (pp.55-71). New York, USA: NOVA Publishers.
- [5] Ivanović, J., Gajević, A., Gajić, I. (2020). Health status and youth ability levels in Serbian rural areas. *Proceedings of: „Anthropological and Theo-anthropological Views on Physical Activity from the time of Constantine the Great to modern times“*. Leposavić: Faculty of Sport and Physical Education.
- [6] Петровић, М. (1976). *Физичка култура на селу*. Београд: Институт за физичку културу ЈЗФКМС.

Библиографија

- Booth, M. (2000). Assessment of physical activity: An international perspective. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 71(2). Pp. 114-120.
- Vuori, I. (2004). Physical inactivity is a cause and physical activity is a remedy for major public health problems. *Kinesiology*, 36(2). Pp. 123-153.
- Keane, A., Scott, M.A., Dugdill, L., Reilly, T. (2010). Fitness test profiles as determined by the Eurofit Test Battery in elite female Gaelic football players. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 24(6), Pp.1502-6.
- Sauka, M., Priedite, I.S., Artjuhova, L., Larins, V., Selga, G., Dahlström, O., Timpka T. (2011). Physical fitness in northern European youth: reference values from the Latvian Physical Health in Youth Study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 39(1). Pp. 35-43.
- Wilsgaard, T., Jacobsen, B.K., Arnesen, E. (2005). Determining lifestyle correlates of body mass index using multilevel analyses: The Tromsø study, 1979-2001. *American Journal of Epidemiology*, 162(12). Pp. 1-10.